

УДК 378.147

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ: НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Інна Гаркуша, асистент кафедри іноземних мов, Національний транспортний університет.

ORCID: 0009-0006-9765-3711

E-mail: inna.maschinina@gmail.com

Ця робота присвячена теоретичним засадам формування соціокультурної компетенції студентів закладів вищої освіти. Проведений аналіз поглядів різних науковців щодо визначення термінів соціокультурний аспект та соціокультурна компетенція, а також визначення їх структури. Визначено, що навчання повинно здійснюватися крізь призму культурних цінностей народу та носія цільової мови. Стаття аналізує, систематизує й узагальнює наукові праці, виокремлюючи такі 2 основні етапи формування соціокультурної компетенції: етап семантизації та етап самостійної інтерпретації соціокультурних явищ.

Ключові слова: іноземна мова; соціокультурна компетенція; комунікативна компетенція; культура; етикет; семантизація; самостійна інтерпретація; міжкультурна комунікація.

SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS LEARNING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION: BASED ON ENGLISH AND GERMAN LANGUAGE MATERIALS

Inna Harkusha, Assistant of the Department of Foreign Languages, National Transport University.

ORCID: 0009-0006-9765-3711

E-mail: inna.maschinina@gmail.com

This work is devoted to the theoretical foundations of the formation of socio-cultural competence of students of higher education institutions. In the context of economic, political, and legal convergence between Ukraine and Western partner countries, the importance of the level of education is clearly understood. Socio-cultural competence serves as a platform for interaction between different nationalities and peoples, fostering their comprehensive cooperation and the realization of ambitious plans. Therefore, socio-cultural competence is considered an attribute of high professionalism. The analysis of the views of various scientists regarding the definition of socio-cultural aspect and socio-cultural competence, as well as the definition of their structure, was carried out. Socio-cultural competence is at the intersection of country studies, linguistic and sociolinguistic competences. It was determined that the development of communication skills should be carried out through the prism of the cultural values of the people and speakers of the target language. The main methods of forming this competence among students are singled out. The article analyzes, systematizes, and summarizes scientific works, distinguishing the following 2 main stages of formation of socio-cultural competence: the stage of schematization and the stage of independent interpretation of socio-cultural phenomena. The process of developing sociocultural competence includes the following stages: linguistic,

situational, and integrative. At these stages, the teacher should use a variety of game or creative tasks. It is emphasized that authentic materials play a decisive role in the formation of socio-cultural competence of students, because they are maximally enriched with natural lexical content, reflect the color and behavioral characteristics of a certain target nation.

Keywords: *foreign language; sociocultural competence; communicative competence; culture, etiquette; semanticization; independent interpretation; intercultural communication.*

В умовах економічного, політичного і правового зближення України з західними країнами-партнерами чітко усвідомлюється значення рівня освіти, який має поєднувати в собі соціокультурний характер навчання іншомовного спілкування і формувати відповідну компетентність у студентів. Соціокультурна компетенція являється плацдармом взаємодії різних національностей, народів, їх усесторонньої співпраці та реалізації амбітних планів. Саме тому соціокультурну компетенцію розглядають як атрибут високого професіоналізму.

Міжкультурна комунікація студентів є однією зі складових чинників під час навчання іншомовної компетенції, а отримання соціокультурної свідомості є складовим фактором для існування культури особистості поряд з іншими національно-культурними особливостями. Найголовнішою метою вивчення іноземної мови є опанування культурою особистості, що являє собою соціокультурну компетентність, та надає можливість узагальнення людських якостей, сприйняття свого призначення, розвитку моральних норм.

Соціокультурна компетенція навчання іншомовного спілкування має ряд завдань із розвитку навичок у студентів: опанування лексику, розвиток умінь вести бесіду на різні теми, формулювання власної думки, опанування соціокультурними аспектами поведінки носія іноземної мови. Напрацьована велика кількість технологій навчання іноземної мови. Вивчення іноземної мови сприяє подальшій професійній діяльності [1–3]. Особливості професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців висвітлено у наукових працях українських дослідників: Бігича О. Б., Гришкової Р. О., Загородної І. В., Запорожцевої Ю. С., Кіш Н., Кмітя О. В., Колодько Т. М., Ніколаєвої С. Ю., Секрет І. В., Чирви Ю. О., Чорної С. С., Шевчука Т. Р. та інших [1–12]. Головним завданням навчання іншомовного спілкування є розвиток комунікативних здібностей з елементами соціокультурної компетенції, а саме навчання іноземної мови як реальному засобу спілкування між людьми різних країн, включаючи спілкування як в письмовій формі (електронні листи, соціальні мережі, пошук інформації в Інтернеті), так і у формі безпосередніх усних контактів (доповіді, лекції, дискусії). Крім того, розроблено ряд вправ, які зосереджуються на комунікативних та культурних аспектах іноземної мови [1].

Успіхом будь-якої реформи, є моніторинг та постійне удосконалення поставленої мети та завдання, не виключенням є реформування вищої освіти та науки України. Між іншим, потребують оновлення підходи та принципи викладання, методи оцінювання та форм контролю з безпосереднім критерієм оцінювання. Враховуючи вищевикладене, методика викладання іноземних мов потребує урізноманітнення та оновлення [1–3]. Мета даної роботи – здійснити теоретичний аналіз важливих аспектів навчання іноземної мови, зокрема англійській та німецькій; дослідити стандартизований національно-стереотипний характер спілкування іноземною мовою, враховуючи соціокультурний аспект поведінки носія мови; проаналізувати інформаційні,

операційні, мотиваційні типи вправ для розвитку соціокультурної компетенції навчання іноземної мови, а саме англійській та німецькій, обґрунтувати та виокремити практичне використання вправ для формування лексичної соціокультурної компетенції у студентів вищих навчальних закладів. Для реалізації поставленої мети, необхідним є вирішення наступних завдань:

- 1) уточнити зміст поняття соціокультурний аспект та соціокультурна компетентність;
- 2) визначити структуру соціокультурної компетентності;
- 3) розкрити взаємозв'язок соціокультурної та комунікативної компетенцій;
- 4) проаналізувати методичні підходи до формування соціокультурної компетенції;
- 5) з'ясувати роль вправ у формуванні соціокультурної компетентності студентів.

Для виконання визначених завдань були застосовані наступні теоретичні методи наукового пізнання: аналіз науково-інформаційної літератури за проблематикою наукової розвідки, систематизація підходів до означеної проблеми, інтерпретація та уточнення понять, класифікація та порівняння, узагальнення результатів наукових пошуків.

Уперше поняття іноземна мова для спеціальних цілей або іноземна мова професійного спрямування запропонували методисти англійських країн. Невдовзі цей термін був використаний фахівцями у галузі навчання німецької, французької, іспанської та інших мов.

Вивчення будь-якої іноземної мови охоплює: соціокультурний аспект, педагогічно-методичний аспект, лінгвістичний аспект, що робить її вивчення рівним в порівнянні з вивченням іншої іноземної мови. Однак, основна відмінність у вивченні різних іноземних мов має лінгвістичний аспект, який відрізняється специфікою структури та лексичного складу мови, яка вивчається. Немає сумніву, що викладання іноземної мови для спеціальних цілей та іноземної мови, як профільного предмета мають вагомий відмінність, оскільки іноземна мова для спеціальних цілей потребує знання області певного фаху. Даний фактор, свідчить про складність викладання іноземної мови для спеціальних цілей, оскільки викладач повинен орієнтуватися в термінології та значеннях за фахом, тому необхідно приділити додаткову увагу вибору методів викладання, а також тематиці для формування культури іншомовного професійного спілкування студентів [4, 5].

Лінгвістичний аспект, або лінгвістична компетенція, має на меті забезпечити іншомовну мовленнєву комунікацію відповідно до фонетичних, граматичних та лексичних норм цільової мови. Лінгвістична компетенція повинна включати навички з лексики, граматики, фонетики. Таким чином, навчання лінгвістичного аспекту комунікативної компетентності полягає у формуванні навичок вимови, граматики та лексики. Основа для формування автоматизмів базується під час тренування (тренувальних вправ). Попри це, тренувальні вправи відіграють меншу роль, ніж мовленнєва практика у вигляді навчальної діяльності. Отже, методи навчання в іншомовному спілкуванні повинні складатися з тренування та мовленнєвої практики, які є орієнтирами під час відбору засобів навчання, що потребує навчальної літератури з великою кількістю вправ та видів навчальної діяльності, технічні засоби

навчання тощо [5].

Згідно з Колодько Т. М. [6; 7], формування у студентів соціокультурної компетенції є головним завданням під час навчання іноземної мови. Соціокультурна компетенція об'єднує в собі країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, вміння користуватися мовними засоби, вміння організувати мовленнєве спілкування [8]. Мобільність знань, сформованість умінь та навичок, критичність мислення, вміння застосовувати теоретичний матеріал на практиці є основними критеріями навчальних цілей і завдань під час визначення соціокультурної компетенції [5–9].

Запорожцева Ю. [9] сформулювала соціокультурну компетенцію, як знання соціокультурного контексту використання іноземної мови та уміння спілкуватися в даному контексті. Неупередженість, повага, терпимість до співрозмовника, здатність розуміти його психологічний стан, співпереживати йому є основними рисами спілкування. Іншомовну соціокультурну компетентність дослідниця ототожнює із міжкультурним спілкуванням [9]. Під час навчання міжкультурного спілкування, важливо долучати до навчання іноземної мови компоненти, спрямовані на розвиток міжкультурної компетенції.

У дослідженні Гришкової Р. О. [5] висвітлено питання проблем формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів, особливо нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Мовна, мовленнєва, соціокультурна компетенція є основною складовою соціокультурної компетенції з іноземної мови. Усвідомлення студентами різниці між їхньою рідною культурою та іншими культурами є основною метою формування іншомовної соціокультурної компетентності. Можливість долати соціокультурні розбіжності в повсякденному, професійному, академічному спілкуванні повинні стати основними вміннями студентів.

Мова повинна стати інтегрованою системою знань, умінь, навичок, а не джерелом засвоєння набору компонентів (граматичних, лексичних, орфографічних).

Необхідно виокремити під час засвоєння змісту іншомовної професійної підготовки наступні підходи [5; 8; 9]:

– обізнаність національно-культурних цінностей, з подальшим ознайомленням студентів з культурно-побутовими особливостями, службовими відносинами, стилями управління, особливостями спілкування, комунікація людей суміжних спеціальностей у звичайних виробничих умовах професійної діяльності, основою яких є предмети з історії, географії, літератури, державний устрій, культура мовного етикету народів, мова яких вивчається.

– фонові знання (загальнолюдські, регіональні, країнознавчі), від яких залежить повсякденне та професійне спілкування (не знання культури негативно впливає на поведінку іноземця ніж помилки в лексиці та граматиці).

Структура іншомовної соціокультурної компетенції має загальнокультурну компетенцію, культурознавчу компетенцію, лінгвокраїнознавчу компетенцію, соціолінгвістичну компетенцію з вербальною / невербальною формою прояву.

Компаративна технологія введена Гришковою Р. О. має поєднання у процесі навчання іноземної мови компаративного аналізу та соціокультурної пам'яті [5; 8].

В той час виявлення соціокультурної інформації з поетапним розширенням соціокультурних знань, з пошуком спільного й розбіжностей, порівняння стилів

спілкування, вироблення у студентів практичних навичок повсякденного, академічного та професійного спілкування, формування ціннісного ставлення до соціокультурної інформації, важливості соціокультурних знань та навичок поведінки для міжкультурного спілкування та співробітництва є складовими компаративного аналізу [5; 10; 11].

У дослідженнях Секрет І. В. [12] наголошує, що набута іншомовна професійна компетентність є результатом навчання студентів іноземної мови в середовищі максимально наближеному до майбутньої професійної діяльності.

Згідно з дослідженнями культури педагогом та культурологом Мартінеллі [13], було виявлено її абстрактність, а її розуміння запропоновано визначати за допомогою відомої моделі айсберга, невидима частина є основою, до якої відносяться цінності, принципи, відчутні речі, а видимі частини, до яких можна віднести мистецтво тощо [13].

Вважається, що культура повинна бути єдністю як матеріальних, так і духовних цінностей суспільства та їх розвитку, що мають історичну складову, компонентом розвитку якого є мова [14]. Сучасні концепції навчання іншомовного спілкування ставлять перед собою завдання повноти та багатомірності, що проявляється в забезпеченні мовних засобів з формуванням культурної єдності з носіями мови.

Однак засвоєння реальних фактів і концептуальних понять іншомовної культури, цінностей, норм, тобто всього того, що складає соціокультурну компетенцію, здійснюється студентом. Навчання іноземної мови передбачає формування соціокультурної компетенції, умовами створення якої є взаємодія двох культур – рідної культури та культури, яку засвоює студент.

Соціокультурна компетенція базується на знаннях про ту чи іншу країну та її культуру, міжкультурних, соціолінгвістичних, соціопсихологічних знань, що дає можливість досягнути взаєморозуміння між певними особами чи групами. Особливістю соціокультурної компетенції є можливість навчатися спілкуватися у світовій спільноті з досягненням взаємодії, взаєморозуміння з представниками інших культур під час розмови та дає можливість виділити спільні та відмінні риси між культурами, створювати основи для вербального та невербального спілкування людей, спонукає діяти усвідомлено, відповідально не лише у власному суспільстві, а й міжнаціональному [5; 15].

Соціокультурна компетенція здатна описати рівень та особливості розвитку особистості людини, яка здатна як нагромаджувати знання, так і користуватися уміннями та її навичками. Розуміння соціокультурних явищ пояснюється їх розумінням і можливістю наочного пояснення, з можливістю наведення аналогій та виконати побудову психосоматичного зв'язку у свідомості людини між різними мовними одиницями. Соціокультурна компетенція є важливою складовою для формування цінностей та норм поведінки, що спонукає студентів до індивідуальної відповідальності. Соціокультурні компетенції мали широку наукову цікавість в дослідженнях українських науковців, однак дана компетенція має різні інтерпретації структури [15].

Проаналізувавши дослідження присвячені соціокультурній компетенції навчання іноземної мови, можна виокремити її структуру, до складу якої входять наступні елементи:

– соціолінгвістична компетенція, що базується на вміннях враховувати етикет та невербальну поведінку носіїв мови в конкретних життєвих ситуаціях базуючись на комунікаційній ситуації, суспільних нормах, громадському статусі співрозмовників;

- країнознавча компетенція, що базується на історичних знаннях про країну, народ, економіку, освіту, культуру співрозмовника;
- лінгвокраїнознавча компетенція, що базується на здібностях сприймати цільову мову в її культурі та з її національно-культурними особливостями.

Лінгвокраїнознавча компетенція містить знання лексичних одиниць з урахуванням національно-культурного компонента семантики, з можливістю використання їх відповідно до соціально-мовленнєвих ситуацій [5; 16–20].

Формуючи іншомовну соціокультурну компетенцію, необхідно виокремити основні етапи утворення соціокультурної компетенції, що мають свої особливості та завдання:

- семантизація, введення в соціокультурне середовище;
- інтерпретація соціокультурних явищ та умінь, опанування лексичними одиницями.

На першому етапі буде доречним використовувати некомунікативні, цілком керовані завдання з акустичними чи зоровими типовими образами, які спроможні натякати на тлумачення слова чи словосполучення, і таким чином як сприяти первинному закріпленню лексики, так і залучити інші аспекти мови (граматику, фонетику) [15; 21].

Приклад завдання першого етапу з англійської мови: 1) Look at the chart of the usual modes of transport in the USA. Specify the modes of public transport, if you need: a) to be in time during the rush hours; b) to sight-see on week-ends; c) just to have rest during the journey. 2) What means of transport would you choose in the same situations if you are in Ukraine? 3) Compare Ukrainian and American modes of transport describing the chart to the topic. Drawing the chart use the phrases: compared to, as opposed to, more than, less than, the majority of.

Приклад завдання першого етапу з німецької мови: Betrachten Sie ein Schaubild. Wie kann man zu den bekannten Sehenswürdigkeiten kommen (mit dem Bus, mit dem O-Bus, mit der U-Bahn, mit der S-Bahn, mit der Straßenbahn, mit dem Fahrrad oder zu Fuß). 1) Wie kann man zu Fuß gehen? (A) von der Sophienkathedrale zur Andreaskirche? (B) Vom Goldenen Tor zum Höhlenkloster? Man kann von ...zuerst mit..., dann mit..., danach mit...kommen. Von...kann man weiter mit...fahren. 2) Wie kann man am schnellsten kommen? (A) Vom Kyjiwer Höhlenkloster zum Obersten Rat? (B) vom Platz der Unabhängigkeit zur Taras Schewtschenko Universität? Man kann von ...zuerst mit..., dann mit..., danach mit...kommen. Von...kann man weiter mit...fahren. 3) Wie kann man mit dem Bus oder mit dem Zug fahren? (A) von Kyjiw nach Charkiw? (B) von Kyjiw nach Lwiw? Man muss zuerst mit ... nach... fahren. Von dort kann man... . 4) Machen Sie bitte eine Zusammenfassung!

На другому етапі студентам пропонується самостійно справлятися із запропонованими ситуаціями, що потребує самостійної інтерпретації соціокультурних явищ, умінь з опануванням лексичних одиниць. Це дає змогу перевірити соціокультурні уміння за допомогою умовно-комунікативних та комунікативних вправ.

Саме тому другий етап можна охарактеризувати етапом самостійної інтерпретації соціокультурних явищ та умінь разом з опануванням лексичними одиницями, мета якого полягає в перевірці сформованості соціокультурних умінь у студентів. На цьому етапі переважають практичні продуктивні, умовно-комунікативні та комунікативні

завдання.

Продуктивні завдання дають можливість студенту самостійно утворювати висловлювання різних рівнів, усно та письмово. Завдання має рецептивно-продуктивний характер, якщо передумовою його вирішення є сприймання і розуміння лексичного матеріалу [22]. Формування навичок мовлення залежить від умовно-комунікативних завдань, а розвиток вмінь безпосередньо від комунікативних завдань. Під час навчання, на першому етапі формування навичок та вмінь можна до умовно комунікативних завдань долучати некомунікативні завдання. На цьому етапі варто використовувати багато вправ для самостійної роботи студентів [20].

Приклад завдання другого етапу з англійської мови: 1) Look at the chart describing the most common modes of public transport in Britain. 2) Divide into two teams, decide on the most popular mode of public transport and prepare a presentation counting the advantages and disadvantages of it. The team which offers more points wins.

Приклад завдання другого етапу з німецької мови: 1) Auf welche Weise könnten Sie einem ausländischen Touristen Transportsystem der Ukraine beschreiben? Machen Sie einen kurzen Beitrag. 2) Schauen Sie das Schaubild des ukrainischen Transportsystems präzise an. Machen Sie selbst ein Quiz. 3) Machen Sie das Quiz auch mit einem Transportsystem in einem deutschsprachigen Land.

На третьому етапі, за умови достатньої підготовки та вдалого проходження попередніх етапів, виконуються вправи на включення лексики у просте і складне висловлювання, що забезпечує вдосконалення вже набутих навичок. Прикладом завдань третього етапу можуть бути комунікативні вправи з мінімумом керування, які пропонуються викладачем для загальної та індивідуальної роботи студента. Завдання повинні включати мовленнєві вправи та обставини мовлення.

Приклад завдання третього етапу з англійської мови: Role play. The class is divided into groups. Each team gets a name of the famous car brand in the USA. The task is to tell some well-known facts about the production under the brand name, its image and create an advertising program for a possible new car or another means of transport [23, 24]. Слід наголосити на важливості формування комунікативної компетенції в контексті соціокультурної компетенції навчання англійської та німецької мов. Лексика виступає головним складником у досягненні мети, а соціокультурна компетенція навчання іноземної мови завжди зможе надати студенту можливості легко підлаштуватися під особливості поведінки та етикету цільової іноземної мови, в нашому випадку англійської та німецької.

В результаті проведеної роботи слід зазначити, що середовище спілкування має надзвичайно важливе значення для навчання іншомовного спілкування, а соціокультурна компетентність – це якісна характеристика учасників освітнього процесу та важливий фактор розвитку соціальних і культурних сфер життя людини, її самореалізації та культурного самовизначення.

Проаналізовані, систематизовані й узагальнені основні етапи формування соціокультурної компетенції, а саме етап семантизації та етап самостійної інтерпретації соціокультурних явищ. На цих етапах викладачу доцільно використовувати різноманітні ігрові або творчі завдання. Наголошено, що автентичні матеріали відіграють вирішальну роль у формуванні соціокультурної компетенції студентів, тому що вони максимально збагачені природним лексичним наповненням, віддзеркалюють

колерит та поведінкові особливості певного цільового народу.

Зазначено, що соціокультурна компетенція є важливою складовою іншомовної комунікативної компетентності, яка формує здатність успішного взаєморозуміння і контактування з носіями мови, відповідно до вимог культурних традицій в умовах письмової або усної взаємодії. Ефективність процесу навчання має бути послідовним, логічним і важливим компонентом на різних етапах навчання. Під час розвитку іншомовної соціокультурної компетенції, надаючи студентам культурологічної інформації, необхідно навчити особливостей її застосування під час діалогу з носіями мови й культури. Тож, можна стверджувати, що культурологічна спрямованість є складовою ефективних вправ під час навчання іноземної лексики.

Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблеми та потребує подальшого розкриття сутності кожного з видів соціокультурної компетентності у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородня І. В. Особливості навчання іноземних мов як немовної спеціальності студентів вищих технічних навчальних закладів України. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 14. С. 81–87.
2. Чорна С. С. Особливості іншомовної підготовки студентів ВНЗ нефілологічних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 48. С. 450–455. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_63 (дата звернення: 02.04.2024).
3. Кміть О. В. Професіоналізація іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей. *System analysis and intelligent systems for management: Proceedings of the 17th International scientific and practical conference (Ankara, Turkey, May 02–05, 2023)*. Ankara, Turkey: International Science Group, 2023. P. 234–237. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8985> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Шевчук Т. Р., Чирва Ю. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов на нефілологічних спеціальностях вищих навчальних закладів. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти*. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. С. 45–49.
5. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: навч. посіб. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 220 с.
6. Колодько Т. М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 20 с.
7. Колодько Т. М. Інноваційні технології у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2017. Вип. 1. С. 230–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2017_1_27 (дата звернення: 02.04.2024).
8. Кіш Н. Соціокультурний аспект проблеми формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2011. Вип. 23. С. 48–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvucped_2011_23_20 (дата звернення: 02.04.2024).
9. Запорожцева Ю. С. Розвиток професійної компетентності вчителів іноземних мов у післядипломній освіті: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2013. 261 с.
10. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
11. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. та ін. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
12. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: «Педагогічні науки»*. Бердянськ, 2010. № 2. С. 35–41.

13. Martinelli S., Taylor M. *Intercultural Learning*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission, 2000. 106 p.
14. Федічева Н. В. Соціокультурний компонент змісту навчання іноземних мов. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_2_10 (дата звернення: 02.04.2024).
15. Кухарьонюк С., Свириденко І. Формування лексичної соціокультурної компетенції студентів немовних спеціальностей ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10(1). С. 71–76. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10(1)_12) (дата звернення: 02.04.2024).
16. Чаграк Н., Гритчук Г. Розвиток іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців туристичної сфери в умовах застосування інформаційних технологій навчання. URL: https://www.ipro.if.ua/images/stories/Obrii_09_2/Chahrak.doc.pdf (дата звернення: 02.04.2024).
17. Котенко О. В., Соломаха А. В. *Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб.* К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 356 с.
18. Литвин А. В. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.
19. Мельник Н. І. Іншомовна компетентність як пріоритетний напрям у змісті професійної підготовки педагогів у країнах Європи. *Іншомовна освіта педагога: виклики, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 5 лист. 2105 р. Київ, 2015. С. 201–207.
20. Білозір О. С. Розвиток полілінгвальної компетентності учнів профільної школи на засадах дидактики багатомовності: дис. ... докт. філос.: 014 Середня освіта (іноземні мови). Кривий Ріг, 2022. 394 с.
21. *Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник* / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. К.: Академія, 2010. 328 с.
22. Складенко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов. *Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов*. 1992. Вип. 1. С. 9–14.
23. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Бакаєва Г. Є. та ін. К.: Левіт, 2005. 119 с.
24. Сірик, Т. Л., Сірик, С. В. *English, 10: проф. рівень*. Полтава: СТЛ-КНИГА, 2011. 255 р.

REFERENCES

1. Zahorodnya, I. V. (2009). Osoblyvosti navchannya inozemnykh mov yak nemovnoyi spetsial'nosti studentiv vyshchykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv Ukrainy. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriya "Pedahohichni nauky"*, 14, 81–87 [in Ukrainian].
2. Chorna, S. S. (2016). Osoblyvosti inshomovnoyi pidhotovky studentiv VNZ nefilolohichnykh spetsial'nostey. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchykh i zahal'noosvitnikh shkolakh*, 48, 450–455 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_63 [in Ukrainian].
3. Kmit', O. V. (2023). Profesionalizatsiya inshomovnoyi pidhotovky studentiv nemovnykh spetsial'nostey. *Systemnyy analiz ta intelektual'ni systemy upravlinnya: Materialy 17-yi Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (Ankara, Turechchyna, 02–05 travnya 2023 r.)*. Ankara, Turechchyna: Mizhnarodna naukova hrupa, 234–237. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8985> [in Ukrainian].
4. Shevchuk, T. R., Chyrva, YU. O. (2015). Suchasni metody ta tekhnolohiyi vykladannya inozemnykh mov na nefilolohichnykh spetsial'nostyakh vyshchykh navchal'nykh zakladiv. *Aktual'ni problemy inshomovnoyi komunikatsiyi: lnhvistychni, metodychni ta sotsial'no-psykholohichni aspekty*. Luts'k: RVV Luts'koho NTU, 45–49 [in Ukrainian].
5. Hryshkova, R. O. (2015). Metodyka navchannya anhliys'koyi movy dlya profesijnogo spryamuvannya studentiv nefilolohichnykh spetsial'nostey. Mykolayiv: CHDU im. Petra Mohyly [in Ukrainian].
6. Kolod'ko, T. M. (2005). Formuvannya sotsiokul'turnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov u vyshchykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladakh. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Kolod'ko, T. M. (2017). Innovatsiyi tekhnolohiyi u profesijno-pedahohichniy pidhotovtsi maybutn'oho vchytelya inozemnoyi movy. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, 1, 230–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2017_1_27 [in Ukrainian].
8. Kish, N. (2011). Sotsiokul'turnyy aspekt problemy formuvannya kul'tury inshomovnoho profesijnogo spilkuvannya maybutnikh inzheneriv. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*.

- Seriya: "Pedahohika. Sotsial'na robota", 23, 48–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_23_20 [in Ukrainian].*
9. Zaporozhtseva, YU. S. (2013). Rozvytok profesiyanoi kompetentnosti vchyteliv inozemnykh mov u pislyadyplomnoi osviti. *Candidate's thesis*. Zhytomyr [in Ukrainian].
 10. Nikolayeva, S. Yu. (2003). Zahal'noyevropeys'ki rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsynuyvannya. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
 11. Bihych, O. B. et al. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka: pidruchnyk dlya stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv*. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
 12. Sekret, I. V. (2010). Inshomovna profesiyana kompetentnist': problema vyznachennya. *Zbirnyk naukovykh prats' Berdyans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: "Pedahohichni nauky", 2, 35–41* [in Ukrainian].
 13. Martinelli, S., Taylor, M. (2000). *Intercultural Learning*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission.
 14. Fedicheva, N. V. (2011). Sotsiokul'turnyy komponent zmistu navchannya inozemnykh mov. *Naukovyy visnyk Donbasu, 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_2_10* [in Ukrainian].
 15. Kukhar'onok, S., Svyrydenko, I. (2014). Formuvannya leksychnoyi sotsiokul'turnoyi kompetentsiyi studentiv nemovnykh spetsial'nostey VNZ. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya, 10, 71–76. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10(1)_12)* [in Ukrainian].
 16. Chahrak, N., Hrytchuk, H. (2009). Rozvytok inshomovnoyi profesiyanoi komunikativnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv turystychnoyi sfery v umovakh zastosuvannya informatsiynykh tekhnolohiy navchannya. URL: https://www.ippo.if.ua/images/stories/Obrii_09_2/Chahrak.doc.pdf [in Ukrainian].
 17. Kotenko, O. V., Solomakha, A. V. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov u pochatkoviy shkoli*. Kyiv: Kyyivs'kyy universytet imeni Borysa Hrinchenka [in Ukrainian].
 18. Lytvyn, A. V. (2009). Zavdannya mediaosvity v konteksti pidvyschennya yakosti profesiyanoi pidhotovky. *Pedahohika i psykholohiya profesiyanoi osvity, 4, 9–21* [in Ukrainian].
 19. Mel'nyk, N. I. (2015). Inshomovna kompetentnist' yak priorytetnyy napryam u zmisti profesiyanoi pidhotovky pedahohiv u krayinakh Yevropy. *Inshomovna osvita pedahoha: vyklyky, problemy, perspektyvy: materialy Mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. Kyiv, 5* [in Ukrainian].
 20. Bilozir, O. S. (2022). Rozvytok polilinhval'noyi kompetentnosti uchniv profil'noyi shkoly na zavdannakh dydaktyky bahatomovnosti. *Candidate's thesis*. Kryvyy Rih [in Ukrainian].
 21. Panova, L. S., Andriyko, I. F., Tezikova, S. V. et al. (2010). *Metodyka navchannya inozemnykh mov u zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh*. Kyiv: Akademiya [in Ukrainian].
 22. Sklyarenko, N. K. (1992). Typolohiya vprav v intensyvnomu navchanni inozemnykh mov. *Humanistychni aspekty linhvistychnykh doslidzhen' i metodyky vykladannya inozemnykh mov, 1, 9–14* [in Ukrainian].
 23. Bakayeva, H. Yu. et al. (2005). Prohrama z anhliys'koyi movy dlya profesiyonoho spilkuvannya. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
 24. Siryk, T. L., Siryk, S. V. (2011). *English, 10: prof. riven'*. Poltava: STL-KNYHA.